

POSTANOWIENIE

Dnia 22 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Iwona Koper

w sprawie z wniosku "P." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w likwidacji
o wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 października 2015 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 4 czerwca 2014 r.,

postanawia:

na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującymi pytaniami prawnymi:

1/ Czy art. 49 i art. 54 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stoi na przeszkodzie stosowaniu przez państwo członkowskie, w którym utworzona została spółka handlowa (spółka z ograniczoną odpowiedzialnością), przepisów prawa krajowego uzależniających wykreślenie z rejestru od rozwiązania spółki po przeprowadzeniu likwidacji, jeżeli spółka reinkorporowała się w innym państwie członkowskim na podstawie uchwały wspólników o kontynuowaniu osobowości prawnej nabytej w państwie utworzenia?

W razie odpowiedzi negatywnej:

2/ Czy art. 49 i art. 54 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej można wyklądać w ten sposób, że wynikający z przepisów prawa krajowego obowiązek przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego spółki - obejmującego zakończenie interesów bieżących, ściągnięcie wierzytelności, wypełnienie zobowiązań i upłynnienie majątku spółki, zaspokojenie lub zabezpieczenie wierzycieli, złożenie sprawozdania finansowego z dokonania tych czynności oraz wskazanie przechowawcy ksiąg i dokumentów - które poprzedza jej rozwiązanie, następujące z chwilą wykreślenia z rejestru, stanowi środek adekwatny, konieczny i proporcjonalny do godnego ochrony interesu publicznego w postaci ochrony wierzycieli, wspólników mniejszościowych, pracowników spółki migrującej?

3/ Czy art. 49 i art. 54 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej należy wyklądać w ten sposób, że ograniczenia swobody przedsiębiorczości obejmują sytuację, w której spółka w celu przekształcenia w spółkę innego państwa członkowskiego przenosi do niego siedzibę statutową nie zmieniając siedziby głównego przedsiębiorstwa, które pozostaje w państwie utworzenia?

UZASADNIENIE

I. Przedmiot postępowania

Przedmiotem postępowania w sprawie jest wniosek o wykreślenie spółki handlowej (spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) z rejestru handlowego (Krajowy Rejestr Sądowy) ze względu na zakończenie likwidacji oraz przeniesienie siedziby spółki do Wielkiego Księstwa Luksemburga na mocy uchwały Zgromadzenia Wspólników o przeniesieniu siedziby spółki za granicę.

Postępowanie toczące się przed Sądem Najwyższym dotyczy tego, czy jeżeli spółka została już reinkorporowana w innym państwie członkowskim (państwie imigracji) na podstawie uchwały wspólników o zmianie siedziby statutowej i kontynuowaniu osobowości prawnej oraz dokonano jej wpisu w rejestrze jako spółki prawa tego państwa może zostać wykreślona z rejestru przedsiębiorców w państwie utworzenia (emigracji), mimo nie spełnienia wymagań przewidzianych w krajowej procedurze dla wykreślenia z rejestru. Rozstrzygnięcia wymaga, czy w opisanych okolicznościach dochodzi do skutecznego przekształcenia transgranicznego spółki i jakie są jego następstwa.

W braku regulacji prawa wspólnotowego, którego przepisy dotyczą tylko spółek europejskich, nie ma podstaw do harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich. Oczywistym jest, że spółka nie może podlegać jednocześnie reżimom prawnym różnych państw, a zmiana siedziby połączona ze zmianą prawa właściwego nie prowadzi do utraty osobowości prawnej w znaczeniu materialno-prawnym. Istotą wątpliwości jest czy, jeżeli kraj imigracji zezwolił na przeniesienie, a spółka dokonując reinkorporacji w ramach innego porządku prawnego zmieniła statut personalny, to odwołanie do traktatowej zasady swobody przedsiębiorczości i zasady swobody osiedlania uniemożliwia państwu emigracji zastosowanie przepisów krajowego porządku prawnego regulujących wymogi wykreślenia z rejestru. W szczególności, czy nadal jest dopuszczalne nakładanie w postępowaniu rejestrowym takich wymagań, które mogą prowadzić do ograniczenia swobód wspólnotowych ze względu na nadrzędne wymogi interesu publicznego (ochrona interesu wierzycieli, wspólników mniejszościowych, pracowników spółki migrującej)

II. Prawo Unii Europejskiej

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326)

Artykuł 49 (dawny artykuł 43 TWE)

Ograniczenia swobody przedsiębiorczości obywateli jednego Państwa Członkowskiego na terytorium innego Państwa Członkowskiego są zakazane w ramach poniższych postanowień. Zakaz ten obejmuje również ograniczenia w tworzeniu agencji, oddziałów lub filii przez obywateli danego Państwa Członkowskiego, ustanowionych na terytorium innego Państwa Członkowskiego.

Z zastrzeżeniem postanowień rozdziału dotyczącego kapitału, swoboda przedsiębiorczości obejmuje podejmowanie i wykonywanie działalności prowadzonej na własny rachunek, jak również zakładanie i zarządzanie przedsiębiorstwami, a zwłaszcza spółkami w rozumieniu artykułu 54 akapit drugi, na warunkach określonych przez ustawodawstwo Państwa przyjmującego dla własnych obywateli.

Artykuł 54 (dawny artykuł 48 TWE)

Na potrzeby stosowania postanowień niniejszego rozdziału spółki założone zgodnie z ustawodawstwem Państwa Członkowskiego i mające swoją statutową siedzibę, zarząd lub główne przedsiębiorstwo wewnątrz Unii są traktowane jak osoby fizyczne mające obywatelstwo Państwa Członkowskiego.

Przez spółki rozumie się spółki prawa cywilnego lub handlowego, a także spółdzielnie oraz inne osoby prawne prawa publicznego lub prywatnego, z wyjątkiem tych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysków.

III. Prawo krajowe

- ustawa z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2013r., poz. 1030 ze zm.)

Artykuł 270.

Rozwiązanie spółki powodują:

- 1) przyczyny przewidziane w umowie spółki;

- 2) uchwała wspólników o rozwiązaniu spółki albo o przeniesieniu siedziby spółki za granicę, stwierdzona protokołem sporządzonym przez notariusza;
- 3) ogłoszenie upadłości spółki;
- 4) inne przyczyny przewidziane prawem.

Artykuł 272.

Rozwiązanie spółki następuje po przeprowadzeniu likwidacji, z chwilą wykreślenia spółki z rejestru.

Artykuł 288.

§ 1. Po zatwierdzeniu przez zgromadzenie wspólników sprawozdania finansowego na dzień poprzedzający podział między wspólników majątku pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli (sprawozdanie likwidacyjne) i po zakończeniu likwidacji, likwidatorzy powinni ogłosić w siedzibie spółki to sprawozdanie i złożyć je sądowi rejestrowemu, z jednoczesnym zgłoszeniem wniosku o wykreślenie spółki z rejestru.

§ 2. Jeżeli zgromadzenie wspólników zwołane w celu zatwierdzenia sprawozdania likwidacyjnego nie odbyło się z powodu braku kworum, likwidatorzy powinni wykonać czynności, o których mowa w § 1, bez zatwierdzenia sprawozdania przez zgromadzenie wspólników.

§ 3. Księgi i dokumenty rozwiązywanej spółki powinny być oddane na przechowanie osobie wskazanej w umowie spółki lub w uchwale wspólników. W braku takiego wskazania, przechowawcę wyznacza sąd rejestrowy.

§ 4. Z upoważnienia sądu rejestrowego wspólnicy i osoby mające w tym interes prawny mogą przeglądać księgi i dokumenty.

Artykuł 551.

§ 1. Spółka jawna, spółka partnerska, spółka komandytowa, spółka komandytowo-akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna

(spółka przekształcana) może być przekształcona w inną spółkę handlową (spółkę przekształconą).

§ 4. Nie może być przekształcana spółka w likwidacji, która rozpoczęła podział majątku, ani spółka w upadłości.

Artykuł 552.

Spółka przekształcana staje się spółką przekształconą z chwilą wpisu spółki przekształconej do rejestru (dzień przekształcenia). Jednocześnie sąd rejestrowy z urzędu wykreśla spółkę przekształcaną.

Artykuł 553.

§ 1. Spółce przekształconej przysługują wszystkie prawa i obowiązki spółki przekształcanej.

§ 2. Spółka przekształcona pozostaje podmiotem w szczególności zezwoleń, koncesji oraz ulg, które zostały przyznane spółce przed jej przekształceniem, chyba że ustawa lub decyzja o udzieleniu zezwolenia, koncesji albo ulgi stanowi inaczej.

§ 3. Wspólnicy spółki przekształcanej uczestniczący w przekształceniu stają się z dniem przekształcenia wspólnikami spółki przekształconej.

Artykuł 554.

W przypadku gdy zmiana brzmienia firmy dokonywana w związku z przekształceniem nie polega tylko na zmianie dodatkowego oznaczenia wskazującego na charakter spółki, spółka przekształcona ma obowiązek podawania w nawiasie dawnej firmy obok nowej firmy z dodaniem wyrazu "dawniej", przez okres co najmniej roku od dnia przekształcenia.

Artykuł 555.

§ 1. Do przekształcenia spółki stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące powstania spółki przekształconej, jeżeli przepisy niniejszego działu nie stanowią inaczej.

Artykuł 556.

Do przekształcenia spółki wymaga się:

- 1) sporządzenia planu przekształcenia spółki wraz z załącznikami oraz opinią biegłego rewidenta;
- 2) powzięcia uchwały o przekształceniu spółki;
- 3) powołania członków organów spółki przekształcanej albo określenia wspólników prowadzących sprawę tej spółki i reprezentujących ją;
- 4) zawarcia umowy albo podpisania statutu spółki przekształcanej;
- 5) dokonania w rejestrze wpisu spółki przekształcanej i wykreślenia spółki przekształcanej.

Artykuł 557.

§ 1. Plan przekształcenia przygotowuje zarząd spółki przekształcanej albo wszyscy wspólnicy prowadzący sprawę spółki przekształcanej.

§ 2. Plan przekształcenia sporządza się w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 3. W spółce jednoosobowej plan przekształcenia sporządza się w formie aktu notarialnego.

Artykuł 558.

§ 1. Plan przekształcenia powinien zawierać co najmniej:

- 1) ustalenie wartości bilansowej majątku spółki przekształcanej na określony dzień w miesiącu poprzedzającym przedłożenie wspólnikom planu przekształcenia;
- 2) określenie wartości udziałów albo akcji wspólników zgodnie ze sprawozdaniem finansowym, o którym mowa w § 2 pkt 4.

§ 2. Do planu przekształcenia należy dołączyć:

- 1) projekt uchwały w sprawie przekształcenia spółki;
- 2) projekt umowy albo statutu spółki przekształcanej;
- 3) wycenę składników majątku (aktywów i pasywów) spółki przekształcanej;

- 4) sprawozdanie finansowe sporządzone dla celów przekształcenia na dzień, o którym mowa w § 1 pkt 1, przy zastosowaniu takich samych metod i w takim samym układzie, jak ostatnie roczne sprawozdanie finansowe.

Artykuł 559.

§ 1. Plan przekształcenia należy poddać badaniu przez biegłego rewidenta w zakresie poprawności i rzetelności.

§ 2. Sąd rejestrowy właściwy według siedziby spółki przekształcanej wyznacza na wniosek spółki biegłego rewidenta. W uzasadnionych przypadkach sąd może wyznaczyć dwóch albo większą liczbę biegłych.

§ 3. Na pisemne żądanie biegłego rewidenta zarząd albo wspólnicy prowadzący sprawy spółki przedłożą mu dodatkowe wyjaśnienia lub dokumenty.

§ 4. Biegły rewident, w terminie określonym przez sąd, nie dłuższym jednak niż dwa miesiące od dnia jego wyznaczenia, sporządzi na piśmie szczegółową opinię i złoży ją wraz z planem przekształcenia sądowi rejestrowemu oraz spółce przekształcanej.

Artykuł 560.

§ 1. Spółka zawiadamia wspólników o zamiarze powzięcia uchwały o przekształceniu spółki dwukrotnie, w odstępie nie krótszym niż dwa tygodnie i nie później niż na miesiąc przed planowanym dniem powzięcia tej uchwały, czyniąc to w sposób przewidziany dla zawiadamiania wspólników spółki przekształcanej.

§ 2. Zawiadomienie, o którym mowa w § 1, powinno zawierać istotne elementy planu przekształcenia oraz opinii biegłego rewidenta, a także określać miejsce oraz termin, w którym wspólnicy spółki przekształcanej mogą się zapoznać z pełną treścią planu i załączników, a także opinią biegłego rewidenta; termin ten nie może być krótszy niż dwa tygodnie przed planowanym dniem powzięcia uchwały o przekształceniu.

§ 3. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 1, dołącza się projekt uchwały o przekształceniu oraz projekt umowy albo statutu spółki przekształcanej; nie dotyczy to przypadku, w którym zawiadomienie jest ogłaszane.

Artykuł 561.

§ 1. Wspólnicy mają prawo przeglądać w lokalu spółki dokumenty, o których mowa w art. 558 i art. 559 § 4, oraz żądać wydania im bezpłatnie odpisów tych dokumentów.

§ 2. Bezpośrednio przed powzięciem uchwały o przekształceniu spółki wspólnikom należy ustnie przedstawić istotne elementy treści planu przekształcenia i opinii biegłego rewidenta.

Artykuł 562.

§ 1. Przekształcenie spółki wymaga uchwały powziętej, w przypadku przekształcenia spółki osobowej, przez wspólników, a w przypadku przekształcenia spółki kapitałowej, przez zgromadzenie wspólników lub walne zgromadzenie, w sposób określony odpowiednio w przepisach art. 571, art. 575, art. 577 § 1 pkt 1 i w art. 581.

§ 2. Uchwała, o której mowa w § 1, powinna być umieszczona w protokole sporządzonym przez notariusza.

Artykuł 563.

Uchwała o przekształceniu spółki powinna zawierać co najmniej:

- 1) typ spółki, w jaki spółka zostaje przekształcona;
- 2) wysokość kapitału zakładowego, w przypadku przekształcenia w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością bądź w spółkę akcyjną, albo wysokość sumy komandytowej, w przypadku przekształcenia w spółkę komandytową, albo wartość nominalną akcji, w przypadku przekształcenia w spółkę komandytowo-akcyjną;
- 3) wysokość kwoty przeznaczonej na wypłaty dla wspólników nie uczestniczących w spółce przekształconej, która nie może przekraczać 10% wartości bilansowej majątku spółki;
- 4) zakres praw przyznanych osobiście wspólnikom uczestniczącym w spółce przekształconej, jeżeli przyznanie takich praw jest przewidziane;

- 5) nazwiska i imiona członków zarządu spółki przekształconej, w przypadku przekształcenia w spółkę kapitałową, albo nazwiska i imiona wspólników prowadzących sprawę spółki i mających reprezentować spółkę przekształconą, w przypadku przekształcenia w spółkę osobową;
- 6) zgodę na brzmienie umowy albo statutu spółki przekształconej.

Artykuł 564.

§ 1. Spółka wezwie wspólników, w sposób przewidziany dla ich zawiadamiania, do złożenia, w terminie miesiąca od dnia powzięcia uchwały o przekształceniu spółki, oświadczeń o uczestnictwie w spółce przekształconej. Nie dotyczy to wspólników, którzy złożyli takie oświadczenia w dniu powzięcia uchwały.

§ 2. Oświadczenie, o którym mowa w § 1, wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Artykuł 565.

§ 1. Wspólnikowi, który nie złożył oświadczenia o uczestnictwie w spółce przekształconej, przysługuje roszczenie o wypłatę kwoty odpowiadającej wartości jego udziałów albo akcji w spółce przekształconej, zgodnie ze sprawozdaniem finansowym sporządzonym dla celów przekształcenia. Roszczenie to przedawnia się z upływem dwóch lat, licząc od dnia przekształcenia.

§ 2. Spółka dokonuje wypłaty, o której mowa w § 1, nie później niż w terminie sześciu miesięcy od dnia przekształcenia. Jeżeli roszczenie zostało zgłoszone po dniu przekształcenia, termin ten biegnie od dnia zgłoszenia roszczenia.

§ 3. Przepisy § 1 i § 2 stosuje się odpowiednio do zwrotu przedmiotu wkładu niepieniężnego.

Artykuł 566.

§ 1. W przypadku gdy wspólnik ma zastrzeżenia do rzetelności wyceny wartości udziałów albo akcji, przyjętej w planie przekształcenia, może zgłosić, najpóźniej w dniu powzięcia uchwały o przekształceniu, żądanie ponownej wyceny wartości bilansowej jego udziałów albo akcji.

§ 2. Jeżeli spółka nie uwzględni żądania, o którym mowa w § 1, w terminie dwóch miesięcy od dnia jego wniesienia, wspólnik ten ma prawo wnieść powództwo o ustalenie wartości jego udziałów albo akcji. Powództwo to nie stanowi przeszkody w rejestracji przekształcenia.

Artykuł 568.

§ 1. Osoby działające za spółkę przekształcaną odpowiadają solidarnie wobec spółki, wspólników oraz osób trzecich za szkody wyrządzone działaniem lub zaniechaniem, sprzecznym z prawem albo postanowieniami umowy lub statutu spółki, chyba że nie ponoszą winy.

§ 2. Biegły rewident odpowiada wobec spółki i wspólników spółki przekształcanej za szkody wyrządzone z jego winy. W przypadku gdy biegłych jest kilku, ich odpowiedzialność jest solidarna.

§ 3. Roszczenia, o których mowa w § 1 i § 2, przedawniają się w okresie trzech lat, licząc od dnia przekształcenia.

- ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. - Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 80, poz. 432 ze zm.)

Artykuł 17.

1. Osoba prawna podlega prawu państwa, w którym ma siedzibę.

2. Jeżeli jednak prawo wskazane w przepisie ust. 1 przewiduje właściwość prawa państwa, na podstawie którego osoba prawna została utworzona, stosuje się prawo tego państwa.

3. Prawu wskazanemu w przepisach ust. 1 i 2 podlegają w szczególności:

- 1) powstanie, łączenie, podział, przekształcenie lub ustanie osoby prawnej;
- 2) charakter prawny osoby prawnej;
- 3) nazwa oraz firma osoby prawnej;
- 4) zdolność osoby prawnej;
- 5) kompetencje i zasady działania oraz powoływanie i odwoływanie członków organów;

- 6) reprezentacja;
- 7) nabycie i utrata statusu wspólnika lub członkostwa oraz prawa i obowiązki z nimi związane;
- 8) odpowiedzialność wspólników lub członków za zobowiązania osoby prawnej;
- 9) skutki naruszenia przez osobę reprezentującą osobę prawną ustawy, aktu założycielskiego lub statutu.

Artykuł 19.

1. Z chwilą przeniesienia siedziby do innego państwa, osoba prawna podlega prawu tego państwa. Osobowość prawna uzyskana w państwie dotychczasowej siedziby jest zachowana, jeżeli przewiduje to prawo każdego z zainteresowanych państw. Przeniesienie siedziby w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego nie prowadzi do utraty osobowości prawnej.

2. Połączenie osób prawnych mających siedziby w różnych państwach wymaga dopełnienia wymagań określonych w prawie tych państw.

- ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz. U. z 2015, poz. 1142)

Artykuł 19.

1. Wpis do Rejestru jest dokonywany na wniosek, chyba że przepis szczególny przewiduje wpis z urzędu.

IV. Stan faktyczny i przebieg postępowania

A. Postępowanie rejestrowe w pierwszej instancji:

W dniu 19 października 2011 r. „P.” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. (woj. [...], Polska), wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego - rejestru przedsiębiorców pod nr KRS [...], złożyła do sądu rejestrowego wniosek o wpis otwarcia likwidacji, wskazując jako podstawę „uchwałę nr 1 Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Wspólników z dnia 30 września

2011 r. w przedmiocie przeniesienie siedziby spółki za granicę”. Do wniosku załączono protokół zgromadzenia wspólników, sporządzony w formie aktu notarialnego, w którego treści znajduje się zapis o powzięciu uchwały nr 1 w brzmieniu: „Działając na podstawie przepisu art. 270 pkt 2 k.s.h. wspólnicy postanawiają przenieść siedzibę spółki za granicę - do Wielkiego Księstwa Luksemburga”. Nie wskazano na zmianę siedziby zarządu spółki ani miejsca rzeczywistego prowadzenia działalności gospodarczej. W dniu 26 października 2011 r. dokonano w Krajowym Rejestrze Handlowym wpisu o otwarciu likwidacji spółki i wyznaczono jej likwidatora.

W prawie polskim postępowanie rejestracyjne ma charakter formalny i obowiązuje w nim zasada związania treścią wniosku. Sąd rejestrowy może działać z urzędu tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie. W braku wniosku o wykreślenie spółki z rejestru na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów o przekształceniach spółek niedopuszczalne było prowadzenie postępowania w tym przedmiocie.

W dniu 24 czerwca 2013 r. „P.” sp. z o.o. w likwidacji z siedzibą w Ł. złożyła do sądu rejestrowego wnioski o wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego. Jako podstawę wpisu wskazała zakończenie likwidacji oraz przeniesienie z dniem 28 maja 2013 r. siedziby spółki do Wielkiego Księstwa Luksemburg. Jako siedzibę spółki wskazano Ł., a adres dla korespondencji - miasto Luxemburg. Zarządzeniem z dnia 21 sierpnia 2013 r. wezwano wnioskodawcę do przedłożenia w terminie siedmiu dni, pod rygorem odmowy dokonania wykreślenia spółki z rejestru przedsiębiorców, następujących dokumentów:

1) uchwały Zgromadzenia Wspólników wskazującej przechowawcę ksiąg i dokumentów rozwiązanej spółki;

2) sprawozdań finansowych za okresy: 1 stycznia - 29 września 2011 r., 30 września - 31 grudnia 2011, 1 stycznia - 31 grudnia 2012 r., 1 stycznia - 28 maja 2013 r., podpisanych przez likwidatora i osobę, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych;

3) uchwały Zgromadzenia Wspólników w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania likwidacyjnego.

Wnioskodawca w określonym terminie nie wykonał zarządzenia i wyjaśnił, że w jego ocenie przedłożenie wskazanych dokumentów nie jest konieczne, ponieważ spółka nie uległa rozwiązaniu ani nie dokonano podziału majątku spółki pomiędzy wspólników, a przyczyną złożenia wniosku o wykreślenie z rejestru było przeniesienie siedziby spółki za granicę, gdzie istnieje ona nadal jako spółka prawa luksemburskiego.

Postanowieniem z dnia 19 września 2013 r. referendarz sądowy oddalił wniosek o wpis z powodu niezłożenia wymaganych dokumentów. Wnioskodawca złożył skargę na powyższe postanowienie.

Postanowieniem z dnia 15 listopada 2013 r. Sąd Rejonowy w B. oddalił wniosek. W uzasadnieniu wskazał, że zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. - Prawo prywatne międzynarodowe osoba prawna podlega prawu państwa, w którym ma siedzibę. Do zakresu *legis societatis* należy nie tylko ocena powstania i ustania osobowości prawnej spółki, ale też jej charakter prawny, czyli forma organizacyjno-prawna. Za istotę sporu prawnego uznał relacje pomiędzy art. 270 pkt 2 oraz 272 k.s.h. a art. 19 ust. 1 p.p.m., czyli określenie warunków, jakie muszą zostać spełnione, by spółka prawa polskiego zgodnie z prawem mogła przenieść swoją siedzibę do innego państwa członkowskiego. Sąd Rejonowy powołał się na orzecznictwo TSUE w sprawach *Cartesio*¹, *Daily Mail* oraz *VALE*², zgodnie z którym spółkom należy umożliwić zachowanie osobowości prawnej w celu dokonania transgranicznego przekształcenia. Oceniał jednak, że w okolicznościach faktycznych sprawy trudno przyjąć, że na gruncie prawa polskiego wystarczającą przesłanką wykreślenia jest podjęcie przez wspólników uchwały o przeniesieniu siedziby spółki za granicę oraz zarejestrowanie spółki w innym państwie członkowskim ze wskazaniem na kontynuację osobowości prawnej. W ocenie Sądu Rejonowego, spółka powinna zastosować się do przepisów prawa rejestrowego zapewniających ochronę podmiotów trzecich, a jeżeli tego nie uczyniła, wpis do rejestru w innym państwie członkowskim nie wywołuje skutków prawnych w rozumieniu prawa polskiego.

B. Postępowanie przed sądem drugiej instancji:

¹ Wyrok z dnia 16 grudnia 2008 r., C-210/06.

² Wyrok z dnia 12 lipca 2012, C-378/10.

W apelacji spółka, oznaczając się jako „C. z siedzibą w Luksemburgu (P.” sp. z o.o. w likwidacji”), zarzuciła naruszenie prawa poprzez przyjęcie, że wymagania z art. 19 ust. 1 p.p.m. oraz art. 270 pkt 2 k.s.h. nie regulują przeniesienia siedziby spółki za granicę w sposób wyczerpujący i przyjęcie, że do przeniesienia siedziby spółki za granicę należy zastosować wewnętrzną procedurę dotyczącą przekształcenia. Do apelacji został załączony protokół Zgromadzenia Wspólników spółki „C.” z dnia 28 maja 2013 r., sporządzony w językach angielskim i niemieckim, z którego wynika, że na mocy pierwszej uchwały podjętej podczas tego zgromadzenia wykonuje się uchwały podjęte przez Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników w dniach 30 września 2011 r. oraz 27 maja 2013 r. o przeniesieniu siedziby spółki (wersja angielska: „the registered office”, wersja niemiecka: „der Geschäftssitz”) do miasta Luksemburg (Wielkie Księstwo Luksemburg) z dniem podjęcia, bez ustania osobowości prawnej, w celu poddania spółki prawu luksemburskiemu (w wersji angielskiej: „zgodnie z prawem luksemburskim, bez ustania osobowości prawnej ani bez tworzenia nowej osoby prawnej”). W dalszej części uchwały numer 1 zawarto oświadczenie, że wspomniane „uchwały o przeniesieniu siedziby poza granice Polski zostały podjęte zgodnie z prawem, na podstawie ustaw obowiązujących w Polsce”.

Tekst oryginalny wersji angielskiej: FIRST RESOLUTION. The meeting executes the decision taken in the extraordinary general meeting of the shareholders of the Company on 30 September 2011 and 27 May 2013 to transfer the registered Office of the Company to the Municipality of Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg as of this day in accordance with the Luxembourg law without ending the legal personality of the Company and without creating a new legal person. The meeting declares that the respective decision of relocation of the Company outside the Polish borders has already been taken lawfully and according to Polish law.

Tekst oryginalny wersji niemieckiej: ERSTER BESCHLUSS. Die Versammlung führt die Beschlüsse der außerordentlichen Generalversammlungen vom 30. September 2011 und vom 27 Mai 2013 aus, damit der Geschäftssitz der Gesellschaft in die Stadt Luxemburg, Großherzogtum von Luxemburg mit Wirkung zum heutigen Tag verlegt wird, ohne dass eine neue juristische Person entsteht und damit die

Luxemburger Gesetze auf die jetzt im Großherzogtum von Luxemburg angesiedelte Gesellschaft Anwendung finden. Die Versammlung erklärt, dass die entsprechende Entscheidung zur Verlegung des Geschäftssitzes der Gesellschaft außerhalb der polnischen Grenzen rechtmäßig und unter Beachtung der polnischen Gesetze erfolgt ist.

Podjęto również uchwałę o zmianie firmy spółki na C.

Postanowieniem z dnia 4 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił apelację wskazując, że art. 19 ust. 1 p.p.m. nie stanowi podstawy do wyeliminowania skutków podjęcia uchwały o przeniesieniu siedziby zagranicę przewidzianych w art. 270 k.s.h., tj. konieczności przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. W ocenie Sądu drugiej instancji, przeprowadzenie postępowania likwidacyjnego jest warunkiem koniecznym skutecznego przeniesienia siedziby spółki za granicę, a wobec niespełnienia wymagań przewidzianych w prawie krajowym, nie można uznać, że zostało skutecznie dokonane transgraniczne przekształcenie „P.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w spółkę prawa luksemburskiego.

C. Postępowanie przed Sądem Najwyższym.

W skardze kasacyjnej na prawomocne postanowienie Sądu Okręgowego w B. z dnia 4 czerwca 2014 r. spółka zarzuciła naruszenie przepisów prawa krajowego (art. 19 ust. 1 prawa prywatnego międzynarodowego oraz art. 288 § 1 i § 3 kodeksu spółek handlowych) twierdząc, że z chwilą przeniesienia siedziby do innego państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego, przez co w rozumieniu prawa luksemburskiego należy rozumieć dzień podjęcia uchwały o zmianie miejsca siedziby spółki, utraciła polski statut personalny i stała się spółką prawa luksemburskiego. Z tą chwilą zatem powinno zostać zakończone postępowanie likwidacyjne i nastąpić wykreślenie jej z dotychczasowego rejestru. Zachowanie wymogów postępowania likwidacyjnego przewidzianych w prawie polskim nie jest konieczne ani możliwe, skoro spółka nie utraciła osobowości prawnej. Do skargi kasacyjnej załączono wyciąg z rejestru (*Service Central de Législation*) wskazujący, że spółka figuruje pod numerem BO[...], utworzona w dniu 28 maja 2013 r. (*date de constitution*) działa jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością prawa

luksemburskiego (*Societe à responsabilité limitée de droit luxembourgeois*) i ma adres pocztowy w miejscowości Luxemburg.

Rozstrzygnięcie o zasadności skargi kasacyjnej wymaga uprzedniego wyjaśnienia przedstawionych problemów prawnych, które w ocenie Sądu Najwyższego uzasadniają wystąpienie z pytaniami prejudycjalnymi.

Pierwsze pytanie.

Pierwsze pytanie prejudycjalne dotyczy wpływu przepisów traktatowych regulujących swobodę przedsiębiorczości na rozstrzygnięcie wniosku kapitałowej spółki handlowej jednego państwa członkowskiego która, po skutecznym dokonaniu transgranicznego przekształcenia w spółkę handlową innego państwa członkowskiego, wnosi o wykreślenie z rejestru w państwie członkowskim powstania, powołując się na kontynuację swej osobowości prawnej za granicą.

TSUE wypowiedział się na ten temat kilkakrotnie. W motywach wyroku *Cartesio* wskazano, że państwo członkowskie co do zasady ma prawo określania zarówno kryterium powiązania (łącznika) wymaganego, aby spółka została uznana za podmiot prawa krajowego (krajową osobę prawną) jak i kryterium wymaganego do utrzymania tego statusu w przyszłości. Jednak uprawnienie państwa członkowskiego w zakresie ustalenia kryterium powiązania spółki z jego systemem prawnym niezbędnym dla jej utworzenia oraz zachowywania statusu w przyszłości nie dopuszcza zwolnienia z przestrzegania reguł Traktatu dotyczących swobody przedsiębiorczości. Nie może zatem prowadzić do tego, by państwo członkowskie, w którym spółka powstała, poprzez wymóg rozwiązania i likwidacji, uniemożliwiło jej przekształcenie się w spółkę prawa krajowego tego drugiego państwa członkowskiego, o ile jego prawo na to pozwala (pkt 112). Ograniczenie zasady przedsiębiorczości może być jednak usprawiedliwione nadrzędnymi względami interesu ogólnego (pkt 113). Stanowisko zajęte w sprawie *Cartesio* (pkt 112) nie wystarcza dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy ze względu na odmienne okoliczności faktyczne. Pytanie sądu krajowego (węgierskiego) dotyczyło siedziby spółki w znaczeniu siedziby faktycznej (rzeczywistej), a nie siedziby statutowej, która zgodnie z wolą wspólników nie miała ulec zmianie. Tymczasem Spółka P.

powołuje się na czynność wspólników polegającą na zmianie siedziby statutowej, jako podstawę skutecznego przekształcenia transgranicznego i na potwierdzonej wpisem w rejestrze kontynuację jej osobowości prawnej, tym razem jako spółki prawa luksemburskiego.

W wyroku w sprawie *VALE* przyjęto, że unijne prawo przedsiębiorczości obejmuje swoim zakresem operacje przekształcenia spółek, w tym transgraniczne przeniesienie siedziby w celu przekształcenia w spółkę państwa przyjmującego. Wskazano, rozważając aspekty kolizyjno-prawne takiego przeniesienia siedziby spółek w celu przekształcenia, że konieczne jest kolejne zastosowanie norm należących do obu porządków prawnych, które podlegają kontroli w świetle postanowień artykuły 49 TFUE i 56 TFUE. Wyjaśniono, że należy je interpretować w kontekście transgranicznych przekształceń spółek w ten sposób, że przyjmujące państwo członkowskie jest uprawnione do stanowienia norm prawa wewnętrznego mających zastosowanie do przeprowadzania takich przekształceń, a tym samym do stosowania przepisów prawa krajowego dotyczących przekształceń wewnętrznych, które regulują sposób tworzenia i działania spółek, w tym takie wymogi jak przygotowywanie bilansu i wykazu składników majątku. Wskazano jednak, że „zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dotyczącym wielu dziedzin, wobec braku stosownych uregulowań Unii właściwymi przepisami służącymi ochronie wynikających z prawa Unii praw jednostek są wewnętrzne przepisy każdego państwa członkowskiego [...], pod warunkiem że nie czynią one praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw nadanych w porządku prawnym Unii (zasada skuteczności)”.

Polskie prawo krajowe nie zawiera samodzielnej regulacji transgranicznych przekształceń (migracji) spółek handlowych. Zgodnie jednak z art. 19 ust. 1 zd. 3 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. - Prawo prywatne międzynarodowe, przeniesienie siedziby w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego nie prowadzi do utraty osobowości prawnej. W myśl art. 270 pkt 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych podjęcie przez zgromadzenie wspólników uchwały o przeniesieniu siedziby za granicę stanowi przesłankę do rozwiązania spółki, a art. 272 k.s.h. - rozwiązanie spółki następuje po przeprowadzeniu likwidacji, z chwilą wykreślenia spółki z rejestru. Relacja wzajemna przepisów tych ustaw prowadzi do

wniosku, że transgraniczne przekształcenie spółki w obrębie EOG wprowadzie jest przyczyną rozwiązania i likwidacji, rozumianej jako zakończenie jej bytu jako polskiej osoby prawnej, ale wobec zmiany statutu personalnego spółki połączonej z zachowaniem tożsamości podmiotowej, którą dopuszczają normy prawne obowiązujące w obu państwach migracji, nie dochodzi do utraty przez nią osobowości prawnej. Nie wywołuje takiego skutku również wykreślenie z rejestru państwa utworzenia.

Wątpliwości dotyczą tego, czy w odniesieniu do transgranicznego przekształcania spółki w obrębie EOG stosowanie wymagań przewidzianych w procedurze likwidacyjnej przewidzianej dla wykreślenia spółki jest zgodne z art. 49 i 54 TFUE. Postępowanie likwidacyjne jest ukierunkowane na zakończenie bytu prawnego spółki i obejmuje m.in.: konieczność zakończenia interesów bieżących spółki, ściągnięcie wierzytelności, wypełnienie zobowiązań i upłynnienie majątku spółki, zaspokojenie lub zabezpieczenie wierzycieli, złożenie sprawozdania finansowego z dokonania tych czynności oraz wskazanie przechowawcy ksiąg i dokumentów. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy spółka kontuuje byt prawny jako podmiot prawa innego państwa członkowskiego. Zachodzi zatem pytanie, czy nałożenie na nią obowiązków analogicznych do tych, jakie są wymagane dla ustania bytu prawnego spółki jako takiej, nie ogranicza nadmiernie traktatowej swobody przedsiębiorczości i swobody osiedlania się.

Co do zasady niedopuszczalna jest ocena prawidłowości czynności dokonanych przez organy innego państwa członkowskiego oraz odmowa uznania osobowości prawnej nabytej w państwie emigracji przez państwo imigracji i odwrotnie. Istotą obecnych wątpliwości jest jednak czy państwo emigracji związane jest uznaniem, tylko na podstawie uchwały wspólników o kontynuowaniu osobowości prawnej nabytej w państwie utworzenia, faktu reinkorporowania się spółki i dokonaniem w oparciu o nią wpisu do rejestru państwa imigracji mimo toczącego się postępowania likwidacyjnego. Konsekwentnie czy zakres kognicji sądu rejestrowego w państwie utworzenia spółki przy rozpoznawaniu wniosku o wykreślenie jej z rejestru ulega ograniczeniu i czy, w uwzględnieniu tej następczej okoliczności, powinien on odstąpić od egzekwowania dalszych wymagań

uprzednio wszczętej procedury likwidacyjnej spółki oraz wymagań wniosku o wykreślenie z rejestru.

Drugie pytanie.

Cel postępowania likwidacyjnego, jakim w zasadzie jest zakończenie bytu prawnego spółki poprzez jej rozwiązanie, wymaga zakończenia bieżących interesów spółki, ściągnięcia wierzytelności, wypełnienia zobowiązań i upłynnienia majątku spółki, zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli, złożenia sprawozdania finansowego z dokonania tych czynności oraz wskazania przechowawcy ksiąg i dokumentów. Czynności dokonywane w tym postępowaniu zmierzają nie tylko do jednoznacznego ustalenia praw i obowiązków spółki na oznaczoną datę jej rozwiązania, ale i do ochrony wierzycieli, którymi mogą być obok osób trzecich także wspólnicy mniejszościowi i pracownicy spółki migrującej. Uzasadnione zatem jest złożenie sprawozdania likwidacyjnego, zatwierdzonego uchwałą wspólników, ale wątpliwe zaspokojenie wszystkich wierzycieli, upłynnienie majątku spółki, oddanie na przechowanie ksiąg i dokumentów. Wymuszenie ich dokonania może bowiem utrudniać spółce dalsze, nieprzerwane funkcjonowanie jako spółki handlowej innego państwa członkowskiego, czyli wykonywanie swobody przedsiębiorczości.

W wyroku w sprawie *Sevic Systems*³ TSUE stanął na stanowisku, że nie można wykluczyć, że nadrzędne wymogi interesu ogólnego, takie jak ochrona interesów wierzycieli, wspólników mniejszościowych i pracowników może, przy zachowaniu pewnych warunków, uzasadniać środek stanowiący ograniczenie swobody przedsiębiorczości. Środek ograniczający musi być jednak właściwy dla realizacji przyjętego celu oraz nie może wykraczać poza to, co niezbędne dla jego osiągnięcia. TSUE podkreślił przy tym, że środek taki nie może odnosić się do odmowy dokonania wpisu co do zasady, wyłącznie ze względu na transgraniczny charakter, nawet wówczas, gdy w określonym przypadku interesy wymienionych grup nie są zagrożone. I w tym wypadku należy jednak wskazać na istotną różnicę pomiędzy sytuacją faktyczną i prawną, stanowiącą podstawę rozstrzygnięcia w sprawie *Sevic Systems* a zachodzącą w obecnym postępowaniu. W sprawie *Sevic Systems* możliwa była rezygnacja z niektórych wymagań potencjalnie zabezpieczających interesy niektórych grup w stosunkach wyłącznie krajowych,

³ Wyrok z dnia 13 grudnia 2005 r., C-411/03.

podczas gdy możliwości takiej nie przewidziano dla stosunków z elementem obcym. W niniejszej sprawie sytuacja kształtuje się inaczej. Zdaniem Sądu Najwyższego, brak w prawie polskim innych ograniczeń, jak przewidziane w procedurze likwidacyjnej, mógłby prowadzić do sytuacji, w której podmioty prawa krajowego, które dokonują przekształcenia krajowego (np. ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) musiałyby dopełnić wielu obowiązków informacyjnych i ochronnych, a spółki migrujące za granicę byłyby z ich całkowicie zwolnione. W państwach, w których dokonano normatywnej regulacji przekształceń transgranicznych, równocześnie wprowadzono przepisy chroniące w trakcie procedury migracyjnej wierzycieli i wspólników mniejszościowych. Podobne regulacje były planowane w samym prawie unijnym podczas prac nad czternastą dyrektywą o transgranicznym przeniesieniu siedziby spółki. W każdym z tych przypadków zabezpieczenia o charakterze ochronnym miały charakter generalny, niezależny od sytuacji spółki. Wydaje się zatem, że ze względu na istnienie regulacji ukierunkowanych na podobne cele w analogicznych sytuacjach zarówno w prawie krajowym jak i wewnątrz Unii, nie można uznać, że każdy środek ochronny o charakterze generalnym potencjalnie wykracza poza wymagania proporcjonalności.

Ze względu na brak odrębnej normatywnej regulacji transgranicznego przekształcenia spółek prawa handlowego, polski system prawny charakteryzuje się dwoistością reżimów, zgodnie z którymi można skutecznie dokonać przeniesienia siedziby spółki za granicę. Z jednej strony można odpowiednio zastosować krajowe przepisy o przekształceniu spółek, z drugiej stosować art. 270 pkt 2 k.s.h. i związaną z nim procedurę likwidacji. „P.” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w postępowaniu rejestrowym złożyła jako pierwszy wniosek o wpis otwarcia likwidacji, a kolejny o wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego. Jako podstawę wpisu wskazała zakończenie likwidacji. Spółka nie podjęła czynności prawnych wymaganych dla przekształcenia w ramach wewnętrznego porządku prawnego, które mogłyby mieć odpowiednie zastosowanie do przekształcenia transgranicznego, dokonała natomiast innych czynności. Brak podstaw do uznania ich za pozbawione znaczenia prawnego bądź zastosowania sankcji nieważności. Konieczne jest natomiast jednoznaczne wyjaśnienie sytuacji prawnej spółki która, w wyniku

zarejestrowania w innym państwie członkowskim zmieniła statut personalny, ale w świetle prawa państwa utworzenia nadal jest krajową osobą prawną. Te same cele, których realizację mają zapewnić regulacje ochronne zawarte w krajowej procedurze przekształceniowej, tj. ochrona wierzycieli, wspólników mniejszościowych i pracowników, mogą być spełnione przy zachowaniu wymagań postępowania likwidacyjnego i nie ma uzasadnionej potrzeby ich dublowania. Zatem gdyby, tak jak miało to miejsce w stanach faktycznych, w jakich wydano orzeczenia *Sevic Systems* i *Vale*, spółka poddała się przepisom prawa krajowego regulującego przekształcenia, powtórne nałożenie na nią obowiązku przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego potencjalnie mogłoby stanowić środek ograniczający nieproporcjonalnie swobodę przedsiębiorczości. Rezygnacja z wymagań postępowania likwidacyjnego umożliwiłaby dokonanie transgranicznego przekształcenia bez żadnej jego kontroli, stanowiła zagrożenie dla interesów wierzycieli, wspólników mniejszościowych i pracowników. Stawiałoby to spółkę w pozycji uprzywilejowanej nie tylko wobec analogicznych podmiotów prawa krajowego, ale również wobec innych spółek pochodzących z państw członkowskich, dokonujących migracji.

Co do zasady niedopuszczalna jest odmowa uznania nabytej osobowości prawnej oraz ocena prawidłowości czynności dokonanych przez organy innego państwa. Istotą obecnych wątpliwości jest zakres kognicji sądu rejestrowego w państwie utworzenia przy rozpoznawaniu wniosku o wykreślenie z rejestru handlowego oraz ocena, czy uzasadnione jest poprzestanie na tej następczej okoliczności i odstąpienie od zachowania wymagań uprzednio wszczętej procedury likwidacyjnej spółki. Wykreślenie z dotychczasowego rejestru podlega prawu państwa emigracji, które w toku związanego z nim postępowania powinno zapewnić ochronę interesu osób trzecich, a kolejność stosowania porządków prawnych wymaga dokonania oceny skuteczności przekształcenia przez państwo imigracji na podstawie odpowiednich dokumentów państwa emigracji. Pytanie powstaje, czy kontrola ta może być dokonana również wówczas, gdy do transgranicznego przekształcenia spółki doszło już wcześniej tylko w oparciu o czynność prawną wspólników (uchwałę) dokonaną w państwie imigracji. Art. 49 i 54 TFUE nakazują wprowadzić uznać skuteczność takich przekształceń, ale to prawo krajowe reguluje obowiązki jakie muszą być spełnione przez spółkę zamierzającą dokonać

przekształcenia. Z tych względów, zdaniem Sądu Najwyższego, kontrola taka nadal jest dopuszczalna, sąd rejestrowy nie powinien odstąpić od egzekwowania dalszych wymagań uprzednio wszczętej procedury likwidacyjnej spółki, a orzeczenie sądu kraju emigracji o wykreśleniu z rejestru stanowi dowód ich wypełnienia.

Trzecie pytanie.

„C.” z siedzibą w Luksemburgu nie twierdziła, że zaprzestała prowadzenia w dotychczasowy sposób przedsiębiorstwa „P.” spółki z o.o. Można zatem przyjąć, że doszło do transgranicznego przekształcenia spółki prawa polskiego w spółkę prawa luksemburskiego bez zmiany głównego ośrodka prowadzenia jej interesów. Sytuacja ta powoduje potrzebę odniesienia się do stanowiska TSUE wyrażonego w wyrokach w sprawach *VALE* oraz *Cadbury Schweppes*⁴, zgodnie z którymi „pojęcie przedsiębiorczości w rozumieniu postanowień traktatu dotyczących swobody przedsiębiorczości zakłada faktyczne wykonywanie działalności gospodarczej przez stały zakład w przyjmującym państwie członkowskim przez czas nieokreślony, czyli [...] rzeczywiste utworzenie spółki w tym państwie i faktyczne prowadzenie w nim działalności gospodarczej” (pkt 34). Dopuszczono zatem, co do zasady, badanie czy spółka dąży do ustanowienia trwałego związku gospodarczego z państwem imigracji i w tym celu przenosi siedzibę rozumianą jako miejsce faktycznego sprawowania zarządu i prowadzenia działalności. Oznacza to, że państwa członkowskie są uprawnione do stosowania rozwiązań które, ze względu na nadrzędne wymogi interesu publicznego, mogą ograniczyć swobody wspólnotowe (z tym, że ograniczenia muszą mieć charakter neutralny ze względu na pochodzenie państwowe i być zasadne merytorycznie). Wątpliwość dotyczy tego, czy taka kognicja przysługuje tylko organom państwa imigracji, czy także emigracji, a kryteria ich oceny mogą się znacząco różnić. Bezwzględne powiązanie transgranicznego przekształcenia spółki z koniecznością równoczesnego rozpoczęcia prowadzenia przez nią działalności gospodarczej w państwie przyjmującym może ponadto budzić wątpliwości. Zanegowanie, co do zasady, możliwości późniejszego przekierowania centrum interesów do państwa imigracji jest ograniczeniem swobody przedsiębiorczości na tyle poważnym, że może naruszać zasadę wzajemnego zaufania pomiędzy państwami członkowskimi oraz stanowić

⁴ Wyrok z dnia 12 września 2006 r., C-196/04.

nieadekwatną ingerencję w decyzje biznesowe podmiotów prywatnych, zniechęcającą je do korzystania ze swobody przedsiębiorczości.

eb